

Nataša T. Radusin Bardić  
Filozofski fakultet, Novi Sad  
radusin.bardic@gmail.com

UDC 811.133.1'342.621  
pregledni članak

## GUBLJENJE GLASOVA U SAVREMENOM FRANCUSKOM RAZGOVORNOM JEZIKU

*SAŽETAK:* U savremenom francuskom jeziku ekonomičnost jezičkog izraza često se postiže izostavljanjem jednog ili više glasova, slogova ili reči unutar ritmičke grupe. Najčešće je reč o gubljenju „nepostojanog e”, koje potom dovodi do kombinatornih fonetskih promena glasova u novonastalom okruženju. Redukcija glasovnih nizova predstavlja jednu od osnovnih karakteristika savremenog francuskog razgovornog jezika, što je potvrđeno nizom lingvističkih analiza. Mnoge primere ovih supstandardnih jezičkih pojava moguće je uočiti analizirajući savremene francuske filmove u kojima se često, upotrebom razgovornog jezika, nastoji dočarati neformalna govorna situacija. Za potrebe ovog rada odabrane su tri filmske scene koje verno ilustruju navedene karakteristike francuskog razgovornog jezika i koje mogu naći svoju pedagošku primenu u vidu autentičnih dokumenata u nastavi francuskog kao stranog jezika, u cilju razvijanja sposobnosti usmenog razumevanja francuskog razgovornog jezika.

*Cljučne reči:* gubljenje glasova, francuski razgovorni jezik.

U savremenom francuskom razgovornom jeziku često dolazi do izostavljanja jednog ili više glasova, kao i čitavih slogova i reči, unutar ritmičke grupe.<sup>1</sup> U ovom radu biće navedene neke tipične pojave redukcije glasovnih nizova, posvedočene u opširnijim analizama francuskog razgovornog jezika, a koje će biti ilustrovane primerima iz savremenog francuskog filma. Korpus ovog rada čini jedan monolog i dva dijaloga iz tri francuska filma: *Mržnja* (MR, 1995), *Čudesna sudbina Amelije Pulen* (AP, 2001) i *Taksi* (TX, 1998) koji će biti zasebno dati u prilogu rada, a ukratko će biti predstavljen i mogući vid njihove upotrebe u nastavi francuskog kao stranog jezika, u cilju razvijanja sposobnosti usmenog razumevanja. Transkripcija standardnog izgovora data je u skladu sa ortoepskom normom predstavljenom u elektronskom izdanju jednojezičnog francuskog rečnika *Le Petit Robert* (2001).

---

<sup>1</sup> Rad je urađen u okviru projekta Ministarstva za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije (br. 178002), „Jezici i kulture u vremenu i prostoru”.

## GUBLJENJE SAMOGLASNIKA

U savremenom francuskom razgovornom jeziku najčešće dolazi do gubljenja „nepostojanog e”. Naime, ortoepska norma za „nepostojano e” propisuje uslove kada se ono mora obavezno izgovarati<sup>2</sup> ili kada se ne sme izgovarati, a isto tako i slučajeve kada je njegov izgovor fakultativan. Upravo u tim situacijama kada postoji izbor – u fakultativnom izgovoru „nepostojanog e” (kao, uostalom, i u slučajevima fakultativnog vezivanja), najviše se uočavaju razlike između jezičkih registara: u negovanom jeziku „nepostojano e” se u takvim situacijama izgovara (kao što i dolazi do fakultativnog vezivanja), a u familijarnom govoru izostavlja se „nepostojano e” (i ne dolazi do fakultativnog vezivanja). Upravo iz tog razloga ovaj samoglasnik naziva se „nepostojanim” jer se u nekim slučajevima izgovara,<sup>3</sup> a u nekim slučajevima se ne izgovara, u zavisnosti od njegovog položaja u govornom lancu, od prirode glasova koji ga okružuju, kao i od jezičkog registra, govorne situacije i brzine govora. Poznato je da se u negovanom govoru „nepostojano e” čuva, a u svakodnevnom govoru često se gubi tamo gde njegovo izostavljanje ne remeti komunikaciju, i to, naročito, u rečima i izrazima koji su veoma učestali u govoru. Ukoliko dolazi do gubljenja „nepostojanog e”, smanjuje se broj slogova, a često dolazi i do asimilacije glasova usled njihovog novonastalog neposrednog kontakta. U sledećem primeru koji navodi Pjer Leon (Léon 2002: 41), date su dve transkripcije jednog iskaza: u prvom slučaju (1a) izgovara se fakultativno „nepostojano e” (i vrši se fakultativno vezivanje),<sup>4</sup> dok je u drugom slučaju (1b) izostavljen izgovor fakultativnog „nepostojanog e” (i ne vrši se fakultativno vezivanje), te je samim tim smanjen broj slogova i došlo je do asimilacije suglasnika: [ʒ(ə) sui] > [ʒsui] > [ʃsui] > [ʃʁi].

(1) *J(e) sui(s) allé chez elle mai(s) elle étai(t) en vacances depui(s) une semaine.*

a) [ʒəsuiʒale ʒezɛl mɛzɛletɛtɛvɑkɑːs dəpuiʒizɛnsəmɛn //],

b) [ʃʁiale ʒezɛl mɛɛleteɛvɑkɑːs dəpuiʒɛnsəmɛn //].

U sledećem primeru, koji navodi Orelijen Sovažo, vidi se razlika u broju slogova u standardnom (2a) i razgovornom (2b) francuskom jeziku (Sauvageot 1972: 123):

<sup>2</sup> Na primer, u skladu sa *Gramonovim zakonom*<sup>2</sup> ili *zakonom tri suglasnika*, *nepostojano e*<sup>3</sup> se mora obavezno izgovarati u standardnom francuskom jeziku kako bi se izbeglo nagomilavanje suglasničke grupe od tri suglasnika (npr. kaže se *la p(e)tit(e) fill(e)* [laptitfij], ali *un(e) p(e)tit(e) fill(e)* [ynpɛtitfij]).

<sup>3</sup> Čak i kada se čuje u govoru, i sâm izgovor ovog samoglasnika podložan je varijacijama: u zavisnosti od podneblja, [ə] se izjednačava sa samoglasnicima [œ] i [ø]. Kako ističe Fransoaza Gade, na severu Francuske, nema razlike u izgovoru tih glasova u rečima *beurre* i *petit* (Gadet 1997: 63). U prvom primeru, izgovor bi trebalo da glasi: [bœːʁ], a u drugom primeru: [pɛti].

<sup>4</sup> Fakultativnim vezivanjem, između ostalog, povećava se idealni raspored slogova: CV-CV, gde je C oznaka za suglasnik (fr. *consonne*), a V oznaka za vokal (fr. *voyelle*).

(2) *J(e) t(e) l'avais dit.*

a) [ʒə - tə - la - vɛ - di //],

b) [ʃtə - la - vɛ - di //] > [ʃtla - vɛ - di //].

Uслед gubljenja „nepostojanog e”, koja u primeru 2b) dovodi i do asimilacije suglasnika, broj slogova u razgovornom jeziku svodi se na tri sloga, dok ih je u standardnom izgovoru pet.

U izgovoru nenaglašene lične zamenice u 1. licu jednine *je* [ʒə], često dolazi do gubljenja „nepostojanog e” te bi trebalo istaći da je njen izgovor dvojak: [ʒ] ako joj sledi reč koja počinje zvučnim suglasnikom ili [ʃ] ako joj sledi reč koja počinje bezvučnim suglasnikom, o čemu svedoče i primeri iz našeg korpusa:

(3) *j(e) vais* [ʒə vɛ] > [ʒvɛ] (TX),

(4) *j(e) travaille* [ʒə travaj] > [ʃtravaj] (TX).

Pored gubljenja „nepostojanog e”, za savremeni francuski razgovorni jezik specifično je, između ostalog, i gubljenje samoglasnika [y] u nenaglašenoj ličnoj zamenici 2. lica jednine *tu* [ty], i to samo ukoliko se nađe ispred glagola koji počinje samoglasnikom. U našem korpusu zabeležen je takođe jedan takav primer:

(5) *t(u) as* [ty a] > [ta] (TX).

Gubljenje samoglasnika moglo bi se ilustrovati i primerima u kojima se gube neki drugi samoglasnici sem pobrojanih,<sup>5</sup> a mi ćemo ovde još dodati gubljenje samoglasnika [a] zabeleženo u sledećem primeru iz našeg korpusa:

(6) *m(a)dame* [madam] > [mdam] (AP).

### GUBLJENJE POLUSAMOGLASNIKA

Gubljenje polusamoglasnika javlja se samo u jednom primeru iz našeg korpusa. Reč je o gubljenju polusamoglasnika [ɥ]:

(7) *p(u)is cinquante millions* [pɥi sɛ̃kɑ̃.t miljɔ̃] > [pi sɛ̃kɑ̃.t mi jɔ̃] (AP).

U analizama francuskog razgovornog jezika (Wioland 1991), kao i u analizi francuskog narodnog govora (Guiraud 1969), navodi se sledeći primer gubljenja polusamoglasnika [w], gde se gubi i samoglasnik [a] uz koji on stoji:

(8) *v(oi)là* [vwala] > [vla].

### GUBLJENJE SUGLASNIKA

U savremenom francuskom razgovornom jeziku najčešće se javlja gubljenje likvida [l] i [r].

<sup>5</sup> U fonetsko-fonološkim analizama francuskog razgovornog jezika, zasnovanim na obimnijim korpusima, zabeleženi su još slučajevi gubljenja sledećih samoglasnika: [ɔ], npr. *zo(o)logie* [zɔlɔʒi] > [zɔlɔʒi]; [u], npr. *vous v(ou)lez* [vu vule] > [vu vle]; [ɛ], npr. *m(ais) alors* [mɛ alɔ:r] > [malɔ:r]; [e], npr. *bon app(é)tit* [bɔnapeti] [bɔnapti]; [œ], npr. *déj(eu)ner* [deʒœne] > [deʒne]; [ø], npr. *p(eu)t-être* [pøtɛtr] > [ptɛtr]; [i], npr. *qui a* [ki a] > [ka].

Likvida [l] često se gubi u nenaglašenim ličnim zamenicama 3. lica jednine i množine, muškog i ženskog roda, kada se nađe pred nekim drugim suglasnikom kojim počinje naredna reč,<sup>6</sup> kao što se to vidi u sledećim primerima (Léon 1993: 202):

(9) *il m'a dit* [il ma di] > [i ma di],

(10) *elle m'a vu* [ɛl ma vy] > [ɛ ma vy].

Zanimljiv je podatak iz analize gubljenja likvide [l] koju je Pjer Leon sproveo na osnovu govora Bernara Pivoa, voditelja popularne književno-umetničke televizijske emisije *Apostrophes*. Čuveni voditelj, u nenaglašenoj ličnoj zamenici *il*, izostavlja likvidu ispred drugog suglasnika u čak 91,7 % slučajeva, a analize narodnog govora su pokazale da do takvog vida gubljenja glasova dolazi u 85,6 % slučajeva (Léon 1993: 206). Na osnovu dobijenih rezultata, Leon zaključuje da je gubljenje glasova odlika familijarnog govora svih društvenih slojeva, s tim što se u narodnom govoru još ređe koristi fakultativno vezivanje i „nepostojano e”, a s druge strane, češće se vrši apokopa naglašenog sloga.

U našem korpusu zabeležili smo sledeći slučaj gubljenja likvide [l] u navedenom položaju:

(11) *i(l) s(e) répète* [ilsərepet] > [isrepet] (MR).

U sledećem primeru došlo je do gubljenja likvide [r]:

(12) *Pauv(re) bête!* [po.vrə bet //] > [po.v bet //] (AP).

U francuskom razgovornom jeziku, u suglasničkoj grupi pregradni suglasnik + likvida, likvida se često izostavlja unutar ritmičke grupe, što automatski povlači i gubljenje „nepostojanog e”, budući da prestaje da važi „zakon tri suglasnika”, o čemu svedoče i sledeći primeri iz našeg korpusa:

(13) *d'un immeub(le) de cinquante étages* [dœnimœblə də sɛkɑ̃.teta:ʒ] > [dœnimœb də sɛkɑ̃.teta:ʒ] (MR),

(14) *Il ressemb(le) plutôt* [il r(ə)sɑ̃blə plytɔ] > [i r(ə)sɑ̃b plytɔ] > [i r(ə)sɑ̃plytɔ] > [i r(ə)sɑ̃plytɔ] (TX),

(15) *vot(re) mari* [vɔtrə mari] > [vɔt mari] > [vɔd mari] (AP).

U primerima 14 i 15, gubljenje likvida [l] i [r] i „nepostojanog e” dovela je i do asimilacije suglasnika koji su se našli u novonastalom kontaktu.

### UPROŠĆAVANJE SUGLASNIČKIH GRUPA

U sledećim primerima uprošćavanja suglasničkih grupa vidimo da u grupama [rs] i [ks] ostaje strujni suglasnik [s]:

(16) *pa(r)ce que* [pars(ə)kə] > [paskə] (TX),

(17) *expliquer* [eksplike] > [ɛsplike] (TX).

<sup>6</sup> Do gubljenja likvide [l] u 3. licu množine nenaglašenih ličnih zamenica može doći i pred suglasnikom koji potiče od vezivanja, npr. *i(l)s ont* [ilzɔ̃] > [izɔ̃], *e(lle)s ont* [ɛlzɔ̃] > [ɛzɔ̃].

Na osnovu analiza zasnovanih na opširnijim korpusima francuskog razgovornog jezika, zabeležena je takva tendencija i u suglasničkim grupama [sk], [st] i [ps]:

- (18) *Ça ris(que) de (ne) pas tenir*: [sariskə dənpa tənɪ:r //] > [saris tpa tənɪ:r //],  
 (19) *conges(t)ion* [kɔ̃ʒɛstjɔ̃] > [kɔ̃ʒɛsjɔ̃],  
 (20) *obscur* [ɔpsky:r] > [ɔsky:r].

### GUBLJENJE PRVOG DELA NEGACIJE

Pored gubljenja jednog ili više glasova, u razgovornom jeziku se izostavljaju i cele reči unutar jedne ritmičke grupe, pod uslovom da ne sadrže naglašeni slog, koji se u francuskom jeziku uvek nalazi na kraju ritmičke grupe, i da izostavljanje te reči ne remeti prenošenje poruke.

U govoru se najčešće izostavlja odrični prilog *ne* (prvi deo dvočlane negacije u francuskom jeziku: *ne ... pas*), kao što se to vidi i u primeru broj 18.

U ranije pomenutoj analizi koju je sproveo Leon, voditelj Bernar Pivo izostavlja prvi deo negacije u 57,8 % slučajeva, a u narodnom govoru se odrični prilog *ne*, na osnovu statistika koje navodi Leon, izostavlja u 90,5 % slučajeva.

Upravo se izostavljanje odričnog priloga *ne* najčešće navodi kao osnovna odlika razgovornog jezika. Fransoaza Gade navodi različite razloge koji dovode do njegovog gubljenja (Gadet 1997: 99):

- odrični prilog *ne* je redundantna oznaka za dvočlanu negaciju u francuskom jeziku (odrični prilog *pas* postojanija je oznaka negacije jer na njega često pada akcenat ritmičke grupe ili je bar bliže naglašenom slogu);
- odrični prilog *ne* je fonetski slab jer sadrži „nepostojano e”, koje, ukoliko se ne izgovori, ostavlja samo nazal [n] – teško raspoznatljiv ako se nalazi ispred samoglasnika jer se u govoru izjednačava sa mogućim vezivanjem.<sup>7</sup>

Međutim, ne treba pomisliti da je ta pojava skorijeg datuma. Kako navodi Žoze Delofe, izostavljanje prvog dela negacije je zabeleženo kao odlika razgovornog stila još u prvoj polovini XVII veka,<sup>8</sup> a Sankof i Vensan navode izvore prema kojima je gubljenje odričnog priloga *ne* zabeležena još u 16. veku (Sankoff, Vincent 1977: 243).

U našem korpusu zabeleženi su sledeći slučajevi gubljenja prvog dela negacije:

(21) *c(e) (n) 'est pas la chute* [sənɛpa laʃyt] > [sɛpa laʃyt] (MR),

(22) *C(e) (n) 'est pas un vrai pote*. [sə nɛ pazœ vʁɛ pɔt //] > [sɛ pa œ vʁɛ pɔt //] (TX),

(23) *j(e) (ne) vais pas y arriver* [ʒə nə vɛ paz i arive] > [ʒvɛ pa i arive] (TX),

<sup>7</sup> Npr. *on n'attend pas* i *on attend pas* izgovara se u oba slučaja: [ɔnatāpa].

<sup>8</sup> Žoze Delofe u članku navodi kako je Žan Eroar (Jean Héroard, 1551–1628), lekar koji je podučavao mladog Luja XIII (1610–1643), čudeći se napisao u svom dnevniku kako prestolonaslednik izostavlja u govoru prvi deo negacije (Deulofeu 2001: 21).

(24) *J(e) (ne) travaille pas* [ʒə n travaj pa] > [ʃtravaj pa] (TX),

(25) *(il) (n) 'y a pas quelqu'un* [il nja pa kɛlkœ] > [ja pa kɛlkɛ] (TX).

U primeru 24 došlo je do asimilacije suglasnika, kao u ranije navedenom primeru broj 4, a u primeru broj 25, pored gubljenja prvog dela negacije, došlo je i do gubljenja zamenice srednjeg roda *il* uz unipersonalni glagol *y avoir*.

#### FONETSKE ODLIKE RAZGOVORNOG JEZIKA I USMENO RAZUMEVANJE U NASTAVI FRANCUSKOG KAO STRANOG JEZIKA

U nastavi francuskog kao stranog jezika, u cilju sticanja kompetencije usmenog razumevanja, veoma je važno da budu zastupljeni raznovrsni jezički registri. Među njima, posebnu pažnju treba svakako posvetiti razgovornom jeziku čije fonetske, morfološke, sintaksičke i leksičke odlike često odstupaju od jezičke norme. Naime, ako su učenici koji uče francuski kao strani jezik izloženi samo standardno-jezičkom izražavanju, za očekivati je da će oni imati poteškoća naročito u usmenom razumevanju svakodnevnog, razgovornog jezika. Tako, na primer, kada je reč o fonetskim karakteristikama, ukoliko učenici mogu samo da čuju model ortoepske norme, prema kojoj se, na primer, *je suis allé* izgovara [ʒəsɥizale], *tu as* [ty a], *il se répète* [ilsɛrepɛt], *il n'y a pas quelqu'un* [il nja pa kɛlkœ], njihov proces usmenog razumevanja biće blokiran kada se susretnu sa oblicima razgovornog francuskog jezika [ʃɥiale], [ta], [isɛrepɛt], [ja pa kɛlkɛ] u kojima je došlo do redukcije glasovnih nizova i do kombinatornih glasovnih promena. Prema tome, kako bismo podstakli sticanje kompetencije usmenog razumevanja, nužno je, pored sticanja mehanizama upotrebe standardnojezičkih oblika, ukazivati i na učestala odstupanja od jezičke norme koja čine deo razgovornog jezika.

U tom smislu, pored pedagoškog materijala, korisno je u nastavu uvoditi i tzv. autentične dokumente koji izvorno nisu namenjeni nastavi, a koji pružaju uvid u raznovrsnost jezičkog izražavanja izvornih govornika. Filmski dijalozi predstavljaju samo jedan mogući elemenat autentičnih dokumenata koji, pokazujući upotrebu jezika u ranovrsnim govornim situacijama, može obogatiti nastavu u kulturološkom i lingvističkom smislu.

U prilogu su date tri kratke filmske scene koje je moguće upotrebiti u nastavi francuskog kao stranog jezika u vidu vežbe usmenog razumevanja i upoznavanja sa osnovnim fonetskim karakteristikama francuskog razgovornog jezika. U zavisnosti od nivoa znanja učenika i konkretnog pedagoškog cilja koji se želi postići određenim sadržajem, zavisice i njihova didaktička primena. U svakom slučaju, podsticajno je postepeno otkrivanje sadržaja i nadovezivanje novih elemenata na već poznate. U tom smislu, moguće je odvojeno istraživati vizuelni zapis bez zvuka i izvoditi pretpostavke o sadržaju zvučnog zapisa, te potom proveravati iznete hipoteze gledajući filmsku scenu sa zvukom, ali bez titlova. Budući da su odabrane filmske scene kratke, moguće je učenike podeliti u grupe, transkribovati zvučni zapis, potom porediti razli-

čite varijante na tabli i zajedničkim slušanjem doći do konačnog rešenja (eventualno, u završnoj fazi vežbe, uz titlove na francuskom jeziku). Važno je uočiti u čemu su odstupanja u razgovornom jeziku u odnosu na jezičku normu te kroz ovakav vid vežbi, posredstvom autentičnih dokumenata, razvijati usmeno razumevanje na francuskom jeziku u raznovrsnim govornim situacijama.

### ZAKLJUČAK

Jedna od najznačajnijih fonetskih osobina glasova je da se oni u neposrednom ili bliskom dodiru menjaju te se artikulacioni pokreti pojedinih glasova usklađuju, u zavisnosti od njihovog glasovnog okruženja a na osnovu određenih kombinatorskih fonetskih zakonitosti. Glasovi se mogu naći u kontaktu u govornom lancu, bilo izravno bilo usled izostavljanja nekog glasa, te se potom oni međusobno prilagođavaju, odnosno dolazi do njihove asimilacije.

Izvorni govornici nesvesno vrše asimilaciju sledeći pri tom prirodnu težnju ka ekonomičnosti izraza u spontanom govoru, tj. težnju da, uz što manje uloženog napora u govoru, bude postignut što veći učinak u komunikaciji. Naravno, veća ili manja učestalost potpune asimilacije glasova zavisi i od brzine govora, ali i od jezičkog registra.

Prilikom učenja francuskog kao stranog jezika, potrebno je od samog početka, kroz raznovrsne praktične vežbe slušanja, po mogućnosti, autentičnih dokumenata, vezivati određeni jezički oblik i njegovu upotrebu za određenu govornu situaciju. Gubljenje glasova je, kao što smo videli, veoma zastupljeno u razgovornom jeziku te stoga Elizabeta Lot zaključuje da proces učenja podrazumeva i privikavanje na skraćene jezičke oblike koji su veoma zastupljeni u razgovornom jeziku (Lhote 1995: 90–91).

Analiza odabranih monologa i dijaloga savremenog francuskog filma pokazuje da oni predstavljaju pravu riznicu jezičkog bogatstva koja verno ilustruje osnovne fonetsko-fonološke osobine i uobičajene glasovne promene u savremenom francuskom razgovornom jeziku. Filmski dijalozi, mada stilizovani i prilagođeni uslovima fiktivnih govornih situacija, mogu dočarati raznovrsnost jezičkih registara i svest koju o njima imaju izvorni govornici, te tako, pored toga što pružaju mogućnost lingvističkih analiza, mogu biti primenjeni i u pedagoške svrhe kao vid bogaćenja opšte kulture i autentični dokumenti u nastavi stranih jezika.

### LITERATURA

- Deulofeu, José. 2001. "L'innovation linguistique en français contemporain: mythes tenaces et réalité complexe". *Le français dans le monde*. Numéro spécial: *Oral: variabilité et apprentissage*. Paris: Hachette, Collection Recherches et Applications: 18–31.

- Gadet, Françoise. 1997. *Le français ordinaire*. Paris: Armand Colin.
- Lancien, Thierry. 2005. "La rencontre du cinéma et du numérique". *Le français dans le monde*. Paris: CLE International. 341: 23–26.
- Guiraud, Pierre. 1969. *Le français populaire*. Paris: Presses Universitaires de France, Collection "Que sais-je?", N° 1172.
- Léon, Pierre-R. 1993. *Précis de phonostylistique. Parole et expressivité*. Paris: Nathan, Collection Nathan Université – Linguistique.
- Léon, Pierre R. 2001. *Phonétisme et prononciations du français*. Paris: Nathan, Collection Nathan Université – Linguistique.
- Léon, Monique; Léon, Pierre. 2002. *La prononciation du français*. Paris: Éditions Nathan, Collection Linguistique 128.
- Le Petit Robert*. 2001. Version électronique du *Nouveau Petit Robert*, dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française (Version 2. 1), CD-ROM.
- Lhote, Élisabeth. 1995. *Enseigner l'oral en interaction. Percevoir, écouter, comprendre*. Paris: Hachette, F. L. E., Série F/ Autoformation.
- Sankoff, Gillian ; Vincent, Diane. 1977. "L'emploi productif du *ne* dans le français parlé à Montréal". *Le Français Moderne* 45 (3): 243–256.
- Sauvageot, Aurélien. 1969. "Les divers français parlés". *Le français dans le monde*. Numéro spécial: *Unité et diversité du français contemporain*. Paris: Hachette, Larousse. 17–22.
- Van Arkel, Tina. 2005. "Cinéma et classe de langue étrangère". *Le français dans le monde*. Paris: CLE International. 341: 26–27.
- Wioland, François. 1991. *Prononcer les mots du français. Des sons et des rythmes*. Paris: Hachette F. L. E., Série F/ Autoformation.

Nataša T. Radusin Bardić

## PERTE DE SONS DANS LE FRANÇAIS PARLÉ CONTEMPORAIN

### Résumé

La réduction des sons dans la chaîne sonore est une des caractéristiques fondamentales du français parlé contemporain, fait déjà constaté par un certain nombre de linguistes. À l'oral, les mots longs sont spontanément évités et ils sont souvent abrégés afin de permettre une communication plus rapide en utilisant un minimum de syllabes par groupe rythmique en tant qu'unité significative. Ainsi, à l'intérieur d'un mot, on supprime un ou plusieurs sons, ou même des syllabes entières, à condition qu'il ne s'agisse pas de voyelles accentuées et que l'amuissement des sons et la réduction des syllabes ne nuisent pas à la transmission du message. Le plus souvent il s'agit de syncope du *e instable* ce qui entraîne par la suite l'assimilation des consonnes, c'est-à-dire le rapprochement articulaire des sons en contact. De nombreux exemples de ces phénomènes phonétiques peuvent être observés en analysant la langue parlée telle qu'elle est représentée dans les films français. Le corpus de cette étude est constitué d'un monologue et de deux dialogues issus de trois scènes filmiques qui



illustrent fidèlement les traits phonétiques du français familier. Les dialogues filmiques, en tant que documents authentiques, peuvent améliorer et enrichir la compréhension orale en cours de FLE.

*Mots clés:* perte de sons, français parlé.

## Prilog

### 1. *Mržnja*, Matje Kasovic (*La Haine*, Mathieu Kassovitz), 1995.

00:00:44 – 00:01:07

*C'est l'histoire d'un homme qui tombe d'un immeub(le) de cinquante étages.*

*Le mec, au fur et à mesure de sa chute, i(l) s(e) répète sans cesse pour s(e) rassurer:<sup>1</sup> „Jusqu'ici tout va bien, jusqu'ici tout va bien, jusqu'ici tout va bien...”*

***Mais l'important, c'est pas la chute, c'est l'atterrissage...***

<u>Primer</u>	<u>Standardni francuski jezik</u>	<u>Razgovorni francuski jezik</u>
<i>d'un immeub(le)</i>	[dœnimœblə də sɛkɑ̃.	[dœnimœb dəsɛkɑ̃.
<i>de cinquante étages</i>	teta:ʒ]	teta:ʒ]
<i>i(l) s(e) répète</i>	[ilsərepɛt]	[isrepɛt]
<i>c'est pas la chute</i>	[sənɛpa laʃyt]	[sɛpa laʃyt]

### 2. *Čudesna sudbina Amelije Pulen, Žan-Pjer Žene* (*Le Fabuleux Destin d'Amélie Poulain*, Jean-Pierre Jeunet), 2001.

00:16:53 – 00:17:24

*Mon mari s'est mis à piquer dans la caisse. D'abord un peu, p(u)is cinquante millions d'un coup ! [...]*

*Alors le 20 janvier 1970, quelqu'un a sonné à ma porte. Bon... “M(a)dame, vot(re) mari est mort, accident de bagnole, en Amérique du Sud.”<sup>2</sup> Ma vie s'est arrêtée.*

*Lion Noir s'est laissé mourir de chagrin. Pauv(re) bête !*

<u>Primer</u>	<u>Standardni francuski jezik</u>	<u>Razgovorni francuski jezik</u>
<i>p(u)is cinquante mi(ll)ions</i>	[pɥi sɛkɑ̃.tə miljɔ̃]	[pi sɛkɑ̃.tə mi jɔ̃]
<i>M(a)dame</i>	[madam]	[mdam]
<i>vot(re) mari</i>	[vɔtrə mari]	[vɔd mari]
<i>Pauv(re) bête !</i>	[po.vrə bɛt]	[po.v bɛt]

<sup>9</sup> U ovom primeru gubljenje „nepostojanog e” je u skladu sa ortoepskom normom jer je treći suglasnik u nizu – likvida [ʀ] i u tom slučaju „nepostojano e” se ne mora obavezno čuvati u izgovoru: [pur s(ə)ʀasyʀe], a ukoliko se izostavi, dolazi do asimilacije suglasnika: [pur zʀasyʀe].

<sup>10</sup> U izgovoru *Amérique du Sud* dolazi do jednačenja suglasnika po zvučnosti [\*amɛʀig dy \*syd].

### 3. *Taksi 1, Žerar Pires* (*Taxi 1*, Gérard Pirès), 1998.

00:53:29 – 00:53:49

– *Pardon! Toi, t'as un pote flic?*

– *C'est pas un vrai pote. En fait, j'travaille pour lui pa'ce que...*

– *Tu travailles pour les flics?*

– *Non! J'travaille pas pour les flics, j'travaille pour lui! Et lui, c'est pas vraiment un flic! Regarde! Il ressemb'plutôt à un agent secret, à un truc comme ça, quoi.*

– *Ah, oui! Et la vieille, c'est Mata Hari?*

– *Oh, là, là! Y a pas quelqu'un qui va lui expliquer là, pa'ce que j'veais pas y arriver, je le sens.*

<u>Primer</u>	<u>Standardni francuski jezik</u>	<u>Razgovorni francuski jezik</u>
<i>t(u) as</i>	[ty a]	[ta]
<i>c(e n')est pas un vrai pote</i>	[sə nɛ pa œ vʁɛ pɔt]	[sɛ pa ɛ vʁɛ pɔt]
<i>j(e) travaille</i>	[ʒə travaʒ]	[ʃtravaʒ]
<i>pa(r)ce que</i>	[paʁs(ə)kə]	[paskə]
<i>J(e ne)travaille pas</i>	[ʒə n travaʒ pa]	[ʃtravaʒ pa]
<i>Il ressemb(le) plutôt</i>	[il r(ə)sɑ̃blə plyto]	[i r(ə)sɑ̃b plyto] > [i r(ə)sɑ̃p plyto] > [i r(ə)sɑ̃ plyto]
<i>un truc comme ça</i>	[œ tʁyk kɔm sa]	[œ tʁykɔm sa]
<i>(il n') y a pas quelqu'un</i>	[il nʒa pa kɛlkœ]	[ʒa pa kɛlkɛ]
<i>expliquer</i>	[eksplike]	[ɛsplike]
<i>j(e ne) vais pas y arriver</i>	[ʒə nɛ pa (z) i arive]	[ʒvɛ pa i arive]

Jelena G. Mihailović  
Prirodno-matematički fakultet, Novi Sad  
mihailovic.jelena@yahoo.com

UDC 811.133.1:811.163.41]’366.584  
originalni naučni rad

## IZRAŽAVANJE BUDUĆNOSTI U FRANCUSKOM I SRPSKOM JEZIKU (osvrtno na osnovna glagolska vremena)<sup>1</sup>

*SAŽETAK:* U radu se tretira problematika izražavanja budućnosti u francuskom i srpskom jeziku kroz kontrastivnu i kvantitativnu analizu glagolskih vremena koja imaju tu funkciju. Polazište predstavlja francuski jezik i metodom jednosmernog poređenja analizira se realizacija prevoda na srpski jezik. Kao osnovni cilj se postavlja utvrđivanje najčešćih korespondencija francuskih oblika u srpskom jeziku.

*Cljučne reči:* francuski jezik, srpski jezik, izražavanje budućnosti, kontrastivna analiza.

### 0. UVOD

Pojam budućnosti nosi u sebi dozu ambivalentnosti: to može biti „mentalni prostor” u koji smeštamo događaje nakon sadašnjeg trenutka ili svako glagolsko vreme koje sledi referentnoj tački smeštenoj u sadašnjosti, prošlosti, pa čak i budućnosti. U ovom radu ograničićemo se na posmatranje budućnosti u odnosu na sadašnji trenutak.

Uvođenjem pojma „referentne tačke”, Hans Rajhenbah (Reichenbach 1947: 52) omogućava označavanje perspektive posmatranja nekog događaja, različite od trenutka govora i od trenutka realizacije tog događaja. Za precizniji opis ove perspektive bilo je potrebno i uvođenje pojma „posteriornosti”. Prema lokalističkoj hipotezi pojam vremena se konceptualizuje na osnovu pojma prostora,<sup>2</sup> te se proticanje vremena poredi sa kretanjem u prostoru i odatle proizilazi stvaranje pojma posteriornosti. Među francuskim lingvistima najdetaljnije objašnjenje daje Wilmet:

*„La notion dérive de l’espace ou, plus exactement, du mouvement. A précède B (antéposition), B suit A (postposition), on glisse par une pente naturelle de devant à avant (antériorité), de derrière à après (postériorité), de la distance à la durée” (Wilmet 2003: 315).<sup>3</sup>*

<sup>1</sup> Rad je prerađena verzija seminarskog rada za predmet „Kontrastivna proučavanja jezika” kod prof. Dušanke Zvekić-Dušanović na I godini doktorskih studija.

<sup>2</sup> Prema ovoj hipotezi prostorni izrazi su semantički i gramatički fundamentalni (Lyons 1977).

<sup>3</sup> „Taj pojam se izvodi iz prostora ili, tačnije, iz kretanja. A ‘prethodi’ B (antepozicija), B ‘sledí’ A (postpozicija), i tako se prirodno sklizne sa ‘ispred’ na ‘pre’ (anteriornost), i sa ‘iza’ na ‘posle’

Pojmom posteriornosti se tako omogućava izražavanje budućnosti u odnosu na referentnu tačku koja može biti smeštena u bilo kojem trenutku.

Još precizniji terminološki aparat nalazimo kod Točanac u radu *Transpozicija srpskohrvatskog oblika budem + particip u francuski sintaksički sistem* (Točanac 1991: 271), u kojem procese koji se odvijaju nakon prezenta autor označava kao „realnu budućnost”, a procese koji su posteriorni perfektu kao „relativnu budućnost” i tako jasno definiše dve moguće interpretacije budućnosti.

Proučavanje realne budućnosti nosi dozu složenosti u svakom jeziku: anticipiranje budućeg događaja podrazumeva njegovo smeštanje nakon trenutka govora, u kojem je on još uvek nerealizovan, i ta činjenica ostavlja prostor za različite vrste modalnih interpretacija. Situaciju dodatno usložnjava i to što je broj vremena koja označavaju prošlost veći od onih koji označavaju budućnost u svim jezicima, pošto je lakše precizno govoriti o već realizovanim radnjama (Riegel 2006: 290). Shodno tome, mali broj budućih vremena treba da izrazi različite percepcije budućnosti, što stvara nedoumicu o osnovnoj vrednosti ovih oblika – da li su oni glagolska vremena ili načini.

U ovom radu se analiziraju francuska i srpska glagolska vremena koja izražavaju budućnost u odnosu na trenutak govora i ne uzima se u obzir budućnost u odnosu na referentnu tačku u prošlosti. Korpus na kojem je vršena analiza je ekscerpiran iz dva romana: *Moderato cantabile* Margarit Diras i *Le Petit Prince* Antoan Sent-Egziperija i njihovih prevoda na srpski jezik. Budući da je reč o književnom jeziku, sigurno je da na korpus utiče stil autora i prevodioca, kao i pogreške u prevodu na koje smo nailazili. Koristićemo metod objektivnog poređenja jednosmernog prevoda i posmatrati prevod francuskih vremena koja označavaju budućnost na srpski jezik, pokušavajući da kroz kvantitativnu analizu utvrdimo frekvenciju srpskih ekvivalenata.

## 1. IZRAŽAVANJE BUDUĆNOSTI U FRANCUSKOM JEZIKU

U francuskom jeziku se za obeležavanje intervala realne budućnosti najčešće koriste anteriorni futur (*le futur antérieur*), prost futur (*le futur simple*) i blisko-buduće vreme (*le futur proche*).<sup>4</sup> U nastavku ćemo dati njihove osnovne sintaksičko-semantičke vrednosti.

Anteriorni futur iskazuje događaj koji je posterioran trenutku govora, a anterioran događaju izraženom prostim futurom. Budući da je to složeno vreme, ono sa sobom nosi i vrednost svršenog aspekta.

Prost futur je stožer francuskog sistema za izražavanje budućnosti. Noseći informaciju o budućoj radnji, on istovremeno nosi i informaciju o govornikovom

(posteriornost), sa razdaljine na trajanje.” (Prevod J.M.)

<sup>4</sup> Prevod „prost futur” za *futur simple* i „blisko-buduće vreme” za *futur proche* preuzeli smo od Stanojević, Ašić (2006: 135).

stavu prema toj radnji, pa se tako njegove modalne i temporalne vrednosti prepliću (Bergvatn 2010: 7) i teško je odrediti koja je od njih fundamentalna.

Među lingvistima koji insistiraju na modalnoj vrednosti prostog futura je i Baji koji kao ključni argument navodi da taj oblik vodi poreklo od latinske perifraze infinitif + *habere*. Ova perifraza je stvorena da izrazi modalniju vrednost od futura koji je već postojao u latinskom jeziku (Bally 1926: 13). Takođe, potvrdu da sve što prost futur izražava nosi dozu nesigurnosti i hipoteze, nalazimo i u činjenici da je njegov oblik blizak kondicionalu.

Međutim, Riegel (2006: 312) tvrdi da je za radnju izraženu prostim futurom mogućnost realizacije dovoljno velika te da temporalna vrednost ovog oblika nadjačava modalnu. Co Vet (1985: 49) takođe primećuje da prost futur upućuje na *univers du discours* koji se doživljava kao realan pa se ni po čemu ne razlikuje od ostalih indikativnih vremena. Nadovezujući se na Gijomovu konstataciju da je futur vreme koje zamišljamo i koje nosi uvek dozu hipotetičnosti, Ševalije (Chevalier 1964: 349) naglašava da je u slučaju prostog futura ipak jača mogućnost realizacije od hipoteze, a kada to nije slučaj, onda se upotrebljava kondicional prezenta. Interesantno je primetiti da Gijomovi termini (Guillaume 1971: 89) – *futur catégorique* za prost futur i *futur hypothétique* za kondicional prezenta ilustruju ovu tvrdnju. Ambivalentnost vrednosti prostog futura u francuskom jeziku je nemoguće razrešiti, pa je kontekst taj koji je u većini slučajeva određuje.

Prost futur i blisko-buduće vreme se u literaturi često suprotstavljaju (Stanojević, Ašić 2006: 134, Bergvatn 2010: 10) kako bi se što bolje ukazalo na njihove sličnosti i razlike, imajući u vidu da na različite načine pokrivaju isti vremenski interval.

Blisko-buduće vreme je perifrastična konstrukcija a ne pravo glagolsko vreme, te ona ne zauzima mnogo mesta u gramatikama i ponekad se označava kao zamena za prost futur u govornom jeziku (Chevalier 1964: 352). Ovaj oblik se razvio procesom gramatikalizacije: metaforizacijom prostornog značenja glagola *aller*, dobijeno je vremensko značenje (Wilmet 2005: 412). Glagol *aller* pomaže da se premosti jaz između sadašnjosti i budućnosti, pa tako blisko-buduće vreme izražava budućnost koja je u direktnoj vezi i nastavlja se na prezent (Chevalier 1964: 352), odakle i potiče njegov naziv – *le futur proche*.

Najznačajnija razlika između prostog futura i blisko-budućeg vremena je što blisko-buduće vreme snažno izražava nameru govornika i, pošto se glagol *aller* nalazi u prezentu, podrazumeva se da u trenutku govora postoji ta namera. Dakle, pored vremenske blizine postoji i psihološka. Iako se na vremenskoj osi smešta pre prostog futura, blisko-buduće vreme može izraziti i udaljenu budućnost, pomoću neke vremenske odrednice ili konteksta koji to jasno ističe. Kao presudna karakteristika za pravilnu distribuciju prostog futura i blisko-budućeg vremena javlja se prekid ili kontinuitet u odnosu na trenutak govora. Prost futur „upućuje na eventualnost koja je strogo odvojena od momenta govora”, dok se blisko-buduće vreme koristi „kada

govorimo o nekom stanju stvari o čijem se postojanju može zaključiti polazeći od nekog stanja prisutnog u kontekstu govorne situacije” (Stanojević, Ašić 2006: 135). Tako dolazimo do zaključka da su vrednosti ova dva futura komplementarne.

Pored navedenih, u francuskom jeziku se koriste i druga vremena u svojim nestandardnim tj. relativnim upotrebama. To je, pre svega, prezent koji naglašava govornikovu intencionalnost u trenutku govora, zatim perfekat (*le passé composé*) koji svojom svršenošću predstavlja radnju kao već realizovanu, dakle intenzivira nameru govornika i imperativ koji je, kao način koji izražava podsticaj na vršenje neke radnje, okrenut ka budućnosti.

## 2. IZRAŽAVANJE BUDUĆNOSTI U SRPSKOM JEZIKU

U vremenskom sistemu srpskog jezika za izražavanje budućnosti funkcionišu dva glagolska vremena: futur I i futur II.

Futur I smešta u budućnost radnje kako svršenog, tako i nesvršenog glagolskog vida. Pored temporalne upotrebe, on poseduje i različite modalne upotrebe – zapovest, želja, zabrana (Tanasić 2005: 442). Bilo da je u pitanju modalnost ili čista temporalnost, ono što se njime izražava je nerealizovano u trenutku govora.

Futur II je glagolski oblik koji može da uspostavi različite vrste odnosa – može da izražava simultane, anteriorne i posteriorne radnje u odnosu na neku realno ili relativno buduću radnju (Tanasić 2005: 444). Međutim, iako nema specifičan odnos prema tački govora, on se ne koristi za označavanje neposredne posteriornosti. Pojavljuje se isključivo u zavisnim subordiniranim rečenicama i izražava radnju anteriornu futuru I, a posteriornu referentnoj tački. Kada se u futuru II pojavljuju imperfektivni glagoli, onda oni označavaju simultanost, a perfektivni – sukcesivnost (Milošević 1982: 4). U francuskoj literaturi se često raspravlja o tome da li kod prostog futura preovladava modalna, odnosno temporalna vrednost, dok se u srpskoj literaturi najčešće govori o modalnoj ili temporalnoj vrednosti futura II.<sup>5</sup> Točanac (1991: 277) ukazuje da se u kontaktu francuskog i srpskog jezika futur II javlja kao prevodni ekvivalent sibžonktivnu i kondicionalu, što potvrđuje velik opseg njegovog modalnog semantizma.

Pored futurskih oblika, budućnost u srpskom jeziku može da izrazi i prezent. Transponovanjem prezenta u budućnost stvara se iluzija sadašnjosti i on se gotovo uvek javlja sa nesvršenim glagolima (Tanasić 2005: 383). Prezent svršenog vida se u savremenom srpskom jeziku javlja umesto futura II svršenih glagola u vremenskim i uslovnim rečenicama (Tanasić 2005: 451). Ovakva vremenska upotreba prezenta poseduje jaku modalnu komponentu – govornikov subjektivni stav predstavlja silu koja omogućava transponovanje u budućnost: „Ta sila može biti govornikova namera, rešenost da ostvari neku situaciju, kao i uverenost da će se ona ostvariti” (Klikovac

<sup>5</sup> Najbolji pregled literature kod Milošević, 1972.

2009: 62). Usmerenost na budućnost se pokazuje i upotrebom prezenta modalnih glagola (moći, hteti, želeti...) uz konstrukciju *da + prezent* (Milošević 1982: 10).

Za izražavanje budućnosti srpski jezik se oslanja i na relativne vrednosti nekih prošlih vremena. U toj situaciji „govornik, nošen snažnom silom uverenosti da će se nešto desiti, iz tačke govora se seli u buduću tačku i situaciju posmatra kao već ostvarenu” (Klikovac 2009: 69). Preteritalna vremena koja se javljaju u ovoj upotrebi su aorist i perfekat.

Pošto potencijal služi za izražavanje mogućnosti, onda je i ovaj glagolski način brojnim modalnim značenjima (namera, želja, spremnost) upravljen ka budućnosti i često predstavlja uslov ostvariv u budućnosti.

### 3. ANALIZA KORPUSA

U nastavku se daje prikaz rezultata analize korpusa koji je za cilj imao utvrđivanje najčešćih korespondencija u francuskom i srpskom sistemu za izražavanje budućnosti.

#### 3.1.1. Ekvivalenti prostog futura

Analiza korpusa pokazuje da je najčešći prevodni ekvivalent francuskog prostog futura u srpskom jeziku futur I:

(1) a) *Un jour, dit la mère, un jour il le saura, il le dira sans hésiter, c'est inévitable.* (MC, 50)

b) *Jednog dana reče majka, jednog dana će znati to, reći će bez oklevanja, to je neizbežno.* (54)

Modalna komponenta koja prati prost futur u izražavanju budućnosti se na srpski jezik takođe prevodi futurom I. U rečenicama se našao prilog „možda” kojim je ona naglašena:

(2) a) *Peut-être que vous ne reviendrez plus.* (MC, 35)

b) *Možda više nećete dolaziti.* (39)

Na korpusu se pokazalo da se kao ekvivalent prostom futuru pojavljuje i srpski prezent. Interesantno je primetiti da se radilo o primerima sa modalnim glagolima. Upotreba futura I bi u primeru 3) značajno odvojila radnju od trenutka govora, ali bi taj oblik bio očekivan s obzirom na original:

(3) a) *Tu pourras juger ce vieux rat.* (PP, 43)

b) *Možeš suditi tom pacovu.* (60)

U korpusu smo naišli i na situaciju gde su tri sukcesivna glagola u prostom futuru (od kojih je drugi praćen sibžonktivom prezenta) prevedena kombinacijom futur I + prezent + futur I. U prezentu se našao nesvršeni glagol „moliti”. Očekivani oblik umesto „moli” bio je „će moliti”. Ovakvu upotrebu prezenta je moguće oprav-

dati činjenicom da upotrebljeni oblik nije indikativni, već pripovedački i da ima za cilj da čitaocu što ubedljivije opiše tok zbivanja:

(4) a) *Le canard à l'orange, de nouveau, repassera. Du même geste que tout à l'heure Anne Desbarges implorera qu'on l'oublie.*<sup>6</sup> *On l'oubliera.* (MC, 74)

b) Ponovo će služiti patku sa pomorandžom. Istim pokretom kao i maločas, An Debard moli da ne obraćaju pažnju na nju. Neće obraćati pažnju na nju. (81)

Pored niza sukcesivnih radnji, prost futur može da izrazi i simultane radnje. U srpskom prevodu se javlja futur II glagola nesvršenog vida u zavisnoj rečenici koji izražava simultanost. Ovo značenje se kvalifikuje kao vremensko-modalno (Stanojčić, Popović 2000: 390):

(5) a) *Quand tu regarderas le ciel, la nuit, puisque j'habiterai dans l'une d'elles, puisque je rirai dans l'une d'elles, alors ce sera pour toi comme si riaient toutes les étoiles.* (PP, 94)

b) Kad budeš gledao nebo, noću, pošto ću ja stanovati na jednoj od njih, pošto ću se ja na jednoj od njih smejati, to će za tebe biti kao da se sve zvezde smeju. (130)

Interesantno je primetiti kako se u identičnom tipu rečenica situacija menja onog trenutka kad se u prostom futuru nađe svršen glagol. On se na srpski takođe prevodi futurom II, ali se bira aspektualno odgovarajući glagol koji umesto simultanog daje sukcesivni prikaz datih radnji:

(6) a) *Alors que les invités se disperseront en ordre irrégulier dans le grand salon attendant à la salle à manger, Anne Desbarges s'éclipsera, montera au premier étage.* (MC, 75)

b) Kad se gosti budu raspršili, bez posebnog reda, po velikom salonu pored trpezarije An Debard će šmugnuti, popeće se na prvi sprat. (82)

U korpusu su se pojavili i primeri, gde se kao ekvivalent prostom futuru umesto očekivanog futura II nalazio perfektivni prezent:

(7) a) *Et quand tu seras consolé, tu seras content de m'avoir connu.* (PP, 94)

b) A kada se utešiš, biće ti milo što si se sa mnogom upoznao. (130)

Sposobnost perfektivnog prezenta da izrazi budućnost pokazuje upravo njegova zamenjivost futurom II. Kod Antonić (2001: 259) nalazimo da, kada se u subordiniranoj predikaciji izražava budućnost, „dolaze u obzir futur II i prezent, imperfektivni ili perfektivni, koji je obavezno komutabilan sa futurom II”.

Kao ekvivalent prostom futuru u okviru vremenske rečenice se pojavio i imperativ:

(8) a) *Quand tu voudras te reposer, tu marcheras.* (PP, 55)

b) Kada budeš hteo da se odmoriš, ti koračaj. (78)

Ovakva upotreba prostog futura ima jaku modalnu nijansu – to je *futur injonctif* (Riegel 2005: 313) kojim se daju sugestije, izdaju naredbe. Shodno tome,

<sup>6</sup> U ovom slučaju glagol u prostom futuru uvodi sibžonktiv koji je na srpski preveden prezentom obojenim modalnom vrednošću – „da ne obraćaju pažnju”.



upotreba imperativa u srpskom jeziku je sasvim adekvatna. Kada se, u srpskom jeziku, u zavisnoj rečenici nađe futur II, a u glavnoj imperativ onda one uspostavljaju odnos temporalne identifikacije lokacionog tipa gde je linearna simultanost delimična (Antonić 2001: 260).

### 3.1.2. Posebni vidovi izražavanja budućnosti prostim futuroom

U korpusu se prost futur najčešće javlja u okviru kondicionalnih rečenica i to sa ciljem da označi proces za čije ostvarenje postoji realan uslov u sadašnjosti. U francuskom jeziku, kada se prost futur nađe u glavnoj rečenici, on podrazumeva postojanje realno ostvarivog uslova u protazi – *hypothèse envisagée comme probable* (Riegel 2005: 509). Kao ekvivalent, u srpskom prevodu se pojavljuju rečenice koje u protaznom delu imaju futur II, a kao apodozni predikat se javljaju potencijal ili futur I:

(9) a) *S'ils voyagent un jour, me disait-il, ça pourra leur servir.* (PP, 23)

b) Ako budu jednog dana putovali – reče mi on – to bi im moglo koristiti.

(33)

(10) a) *Si ce boulon résiste encore, je le ferai sauter d'un coup de marteau.* (PP, 28)

b) Ako se ovaj šraf bude i dalje opirao, izbiću ga jednim udarcem čekića. (39)

Korpus je pokazao da je pojava potencijala kao ekvivalenta futuru I isključivo vezana za kondicionalne rečenice. U primeru 10) realno ostvariv uslov se sa francuskog na srpski prevodi kao potencijalni. Moguće je da se prevodilac odlučio za potencijal zbog modalne vrednosti samog glagola *pouvoir* (moći), pošto bi bukvalan prevod trebalo da glasi „to će moći da im koristi”.

U primeru 11 je takođe realno ostvariv uslov iz francuske rečenice, preveden potencijalnim uslovom. Iako se upotrebljava potencijal, prevod zadržava visok stepen uverenosti u realnost uslova koji nosi rečenica u originalu. Razlog za to je upotreba veznika „kad” koji, u slučaju izražavanja pogodbenog značenja zahteva da oba predikata budu u potencijalu (Ivić 1995: 144) upravo da bi pokazao da je reč o pogodbenom a ne vremenskom vezniku:

(11) a) *Si tu ordonnes à ton peuple d'aller se jeter à la mer, il fera la révolution.* (PP, 42)

b) Kad bih naredio svom narodu da se baci u more, on bi se bunio. (58)<sup>7</sup>

Prost futur je preveden i prezentom složenog modalnog predikata. Upotrebom ove konstrukcije se snažnije izražava modalna komponenta namere ili želje, ali se pri tom u prevodu gubi semantička nijansa budućnosti:

(12) a) *Ce qui est bien, avec la caisse que tu m'as donnée, c'est que, la nuit, ça lui servira de maison.* (PP, 14)

b) Kutija koju si mi dao dobra je što može noću da joj posluži kao kuća. (21)

<sup>7</sup> U originalu je upotrebljeno drugo lice jednine, dok je na srpskom glagol u prvom licu.

Možda je tome uzrok upravo upotreba modalnog glagola, jer stav o budućoj radnji postoji u trenutku govora i u obliku francuskog futura. Bez obzira što je očigledna vremenska komponenta, prevagu ipak odnosi modalna. U prethodnom primeru, prevod je mogao da glasi i „moći će da joj posluži kao kuća”, ali bi se izgubila komponenta mogućnosti u sadašnjem trenutku.

### 3.2. Ekvivalenti anteriornog futura

U srpskom jeziku njegov najfrekventniji ekvivalent je futur II. Oba oblika su složena, pa bi se lako moglo pomisliti da, po analogiji sa francuskim, i srpski oblik nosi obavezno informaciju o svršenom aspektu, što međutim nije slučaj.

Pa ipak, moguće je da se perfektivni aspekt anteriornog futura prevede srpskim perfektom koji čuva komponentu rezultativnosti futura II (Klikovac 2010: 40):  
(13) a) *Elle regardera le boulevard par la baie du grand couloir de sa vie. L'homme l'aura déjà déserté.* (MC, 75)

b) Gledaće na bulevar kroz prozor velikog hodnika svog života. Čovek ga je već napustio. (82)

U ovom slučaju aspekt ima prevagu nad temporalnom informacijom pa se, sasvim paradoksalno, buduće vreme jednog jezika prevodi na drugi prošlim vremenom. Međutim, i sam anteriorni futur, kada izražava pretpostavku koja se odnosi na prošlost, fiktivno projektuje u budućnost datu hipotezu i vremenski odgovara perfektu (*le passé composé*) (Riegel 2005: 315), tako da je ovakav prevod na srpski sasvim adekvatan.

U vremenskim klauzama svršeni prezent zamenjuje futur II kao ekvivalent anteriornom futuru:

(14) a) *Alors ce sera merveilleux quand tu m'auras apprivoisé!* (PP, 74)

b) Biće divno kada me pripitomiš! (104)

Kada se anteriorni futur pojavljuje u nezavisnim rečenicama, on izražava svršenu radnju u budućnosti, a kao ekvivalent u ovoj upotrebi se javlja futur I:

(15) a) *Il n'aura jamais pu l'attacher au mouton.* (PP, 99)

b) Nikada je neće moći namestiti svojoj ovci. (136)

### 3.3. Ekvivalenti blisko-budućeg vremena

Blisko-buduće vreme je obeleženo namerom govornika da radnja bude što pre realizovana, stoga nije retko videti da se na srpski jezik on prevodi prezentom. Srpski prezent izražava uverenost u blisku realizaciju radnje i adekvatno prenosi osećaj psihološke blizine buduće radnje:

(16) a) *Je n'ai plus rien à faire ici! Je vais repartir!* (PP, 43)

b) Nemam više šta da radim ovde! Odlazim!<sup>8</sup> (59)

Kada namera koju blisko-buduće vreme izražava poprimi oblik naređenja, onda se ona na srpski jezik prevodi imperativom:

(17) a) *Mais toi, tu viens de loin! Tu vas me décrire ta planète!* (PP, 59)

b) Ali ti, ti dolaziš iz daleka? Opiši mi tvoju planetu! (83)

Postoji mogućnost i da se blisko-buduće vreme prevede perfektom u službi stroge zapovesti, da bi izrazio punu jačinu tog govornog čina:

(18) a) *Tu vas le dire tout de suite, hurle la dame.* (MC, 8)

b) Da si to odmah rekao – povika gospođa. (8)

Međutim, najfrekventniji ekvivalent blisko-budućeg vremena u srpskom jeziku je futur I:

(19) a) *Dans dix minutes, ça va être la fin du travail.* (MC, 42)

b) Za deset minuta biće kraj radnog vremena. (45)

### 3.4. Ekvivalenti prezenta

Kada se u francuskom jeziku budućnost izražava prezentom, najčešće su u pitanju radnje za čiju realizaciju govornik želi da izrazi jaku intencionalnost i da ih približi tako što će ih prikazati kao istinite u trenutku govora. Naravno, potrebno je da neka vremenska odrednica precizira smeštanje radnje u budućnost.

U korpusu su se kao prevodni ekvivalent prezenta pojavljuje futur I:

(20) a) *Je t'attends ici.* (PP, 89)

b) Čekaću te ovde. (123)

Zbog malog broja primera sa prezentom koji izražava budućnost, teško je utvrditi koji je najčešći prevodni ekvivalent u srpskom. Međutim, očigledno da se izvesnost radnje najbolje prenosi samim prezentom u srpskom jeziku:

(21) a) *Moi aussi, aujourd'hui, je rentre chez moi.* (PP, 92)

b) I ja se danas vraćam kući. (127)

U korpusu smo naišli na primer kada se prezent našao u protaznom delu kondicionalne rečenice i pri tom je preveden futuro II izražavajući realan uslov:

(22) a) *Je puis t'aider un jour si tu regrettes trop ta planète.* (PP, 65)

b) Mogu ti pomoći jednoga dana ako budeš mnogo žalio za svojom planetom. (93)

### 3.5. Ekvivalenti imperativa

Francuski imperativ se na srpski prevodi takođe imperativom ili imperativnom rečcom *nemoj + infinitiv (da + prezent)*. U rečenicama sa imperativom u korpu-

<sup>8</sup> Umesto prezenta u ovoj upotrebi može da se nađe i aorist – „Odoh!” (Klikovac 2010: 35).

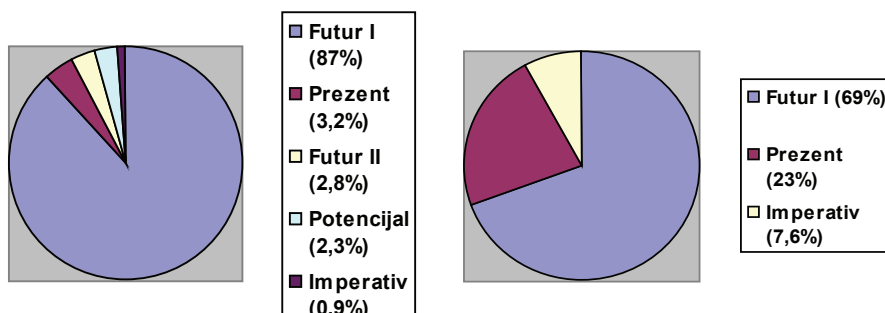
su se uvek pojavljivala vremenska odrednica koja je jasno upućivala na budućnost ili je to činio širi kontekst rečenice:

- (23) a) *Tâche d'être heureux.* (PP, 37)  
 b) Pokušaj da budeš srećan. (51)
- (24) a) *Cette nuit...tu sais...ne viens pas.* (PP, 95)  
 b) Noćas...znaš...nemoj doći. (132)

#### 4. ZAKLJUČAK

Na korpusu se pokazalo da je najfrekventnije sredstvo za izražavanje budućnosti u francuskom jeziku oblik prostog futura (*futur simple*) (174 od 215 primera – 81%), a zatim blisko-buduće vreme (*futur proche*) (26 od 215 primera – 12%). Objašnjenje za češću upotrebu prostog futura treba potražiti, između ostalog, i u njegovom semantičkom polju. Budućnost je prevashodno nepoznati prostor ispunjen namerama, pretpostavkama, željama i velikom dozom nesigurnosti, stoga prost futur bolje pokriva ova značenja nego blisko-buduće vreme koje izražava više govornikov stav o budućnosti u sadašnjem trenutku. Međutim, u ovom slučaju je od presudne važnosti i tip korpusa na kojem je vršeno istraživanje. Naš korpus je sačinjen od primera ekscerpiranih iz pisanog koda. U savremenom francuskom jeziku frekvencija upotrebe prezenta za izražavanje budućnosti u govornom jeziku je mnogo veća (Stanojević, Ašić 2006: 135) te bi se u slučaju korpusa govornog jezika sigurno dobili drugačiji rezultati.

#### Ekvivalenti prostog futura u korpusu Ekvivalenti blisko-budućeg vremena u korpusu



I jedno i drugo glagolsko vreme se na srpski jezik u najvećem broju slučajeva prevodi futurom I: prost futur se od 174 u 152 (87%) slučajeva prevodi futurom I, a blisko-buduće vreme se od 26, u 18 prevodi futurom I (69%). Zatim sledi prezent,

koji očigledno ima najjaču sposobnost transponovanja u budućnost. Ostali glagolski oblici koji se pojavljuju kao ekvivalenti uglavnom se nalaze u relativnoj upotrebi.

U korpusu je broj primera sa prezentom za izražavanje budućnosti veoma mali (svega 6 od 215), možda zbog potrebe da kontekst, ili temporalni reper, jasno uputi na budućnost. Anteriorni futur se javlja u svega 4 primera i to sa vrlo različitim ekvivalentima, tako da je teško utvrditi neku pravilnost. U zavisnosti od značenja na koja je stavljen akcenat on je preveden na srpski kao perfekat, svršeni prezent ili futur I. Pojava imperativa je takođe zanemarljiva (6 od 215 primera) i, pošto je uvek bio praćen vremenskom odredbom, njegovo futursko značenje je bilo očigledno.

Sigurno da bi istraživanje sprovedeno u suprotnom smeru, od srpskog ka francuskom jeziku, upotpunilo sliku korespondencije glagolskih oblika za izražavanje budućnosti. Očigledno je da se manji broj vremena koja izražavaju budućnost u srpskom jeziku nadoknađuje relativnim upotrebama drugih vremena sa brojnim modalnim komponentama. Ostaje da se vidi kako ova saznanja mogu da unaprede nastavnu i prevodilačku praksu.

#### LITERATURA

- Antonić, Ivana. 2001. *Vremenska rečenica*. Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Bally, Charles. 1926. *Le langage et la vie*. Paris: Payot.
- Bergvatn, Christine. 2010. „Le futur en français et en norvégien”. <https://bora.uib.no/handle/1956/3987> (27. 07. 2011.)
- Chevalier, Jean-Claude. 1964. *Grammaire Larousse du français contemporain*. Paris: Librairie Larousse.
- Guillaume, Gustave. 1971. *Leçons de linguistique (Structure sémiologique et structure psychique de la langue française I)*. Québec: Les presses de l'Université de Laval.
- Ivić, Milka. 1995. *Lingvistički ogledi I*. Beograd: Slovoğraf.
- Кликовац, Душка. 2009. „О презенту несвршених глагола за означавање будућних ситуација”. *Научни састанак слависта у Вукове дане* 38 (1): 57–71.
- Klikovac, Duška. 2010. *Skripta za predmet Sintaksa srpskog jezika*. Beograd (neobjavljeni materijal).
- Milošević, Ksenija. 1972. *Futur II i sinonimski oblici u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- Милошевић, Ксенија. 1982. „Обиљежавање будућности у српскохрватском језику”. *Књижевни језик* 11/1: 1–12.
- Пипер, Предраг и др. 2005. *Синтакса савременог српског језика. Проста реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Reichenbach, Hans. 1947. *Elements of Symbolic Logic*. London: Mac Millan.

- <http://www.ditext.com/reichenbach/logic/logic.html> (01. 08. 2011.)
- Riegel, Martin et al. 2006. *Grammaire méthodique du français*. Paris: PUF.
- Stanojević, Veran i Ašić, Tijana. 2006. *Semantika i pragmatika glagolskih vremena u francuskom jeziku*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Станојчић, Живојин и Поповић, Љубомир. 2000. *Граматика српског језика: уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Тоџанас, Душанка. 1991. „Transpozicija srpskohrvatskog oblika budem + particip u francuski sintaksički sistem”. U: *IV Simpozijum Kontrastivna jezička istraživanja. Zbornik radova*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 271–277.
- Vet, Co. 1985. „Univers de discours et univers d'énonciation: les temps du passé et du futur”. *Langue française* 67: 38–58.
- Wilmet, Marc. 2005. *Grammaire critique du français*: Bruxelles: Ed. Duculot.

### Korpus

- Diras, Margarit. 1994. *Moderato cantabile*. Beograd: Prosveta.
- Duras, Marguerite. 1958. *Moderato cantabile*. Paris: Les éditions de Minuit. (MC)
- Saint-Exupéry, Antoine. 1987. *Le Petit Prince*. Paris: Editions Gallimard. (PP)
- Sent-Egziperi, Antoan. 1999. *Mali princ*. Beograd: Mañana press.

Jelena G. Mihailović

## L'EXPRESSION DE L'AVENIR EN FRANÇAIS ET EN SERBE

### Résumé

L'objet de la présente communication est l'expression de la postériorité des temps verbaux par rapport au point de référence au présent. L'analyse du corpus montre que le serbe, en s'appuyant sur les temps du futur dont il dispose et les usages relatifs d'autres temps, réussit à couvrir les mêmes champs sémantiques que le français.

*Mots clés*: l'analyse contrastive, français, serbe, le futur.